

А це можливо тільки за умови, що виробниче господарська діяльність суспільства ґрунтуватиметься на концепції сталого екологічного розвитку. Центральне місце в понятті сталого розвитку займає проблема врахування довгострокових екологічних наслідків. Необхідна мінімізація негативних екологічних наслідків, майбутніх екстерналій для наступних поколінь.

Можна виділити чотири критерії сталого розвитку на тривалу перспективу. Даний підхід базується на класифікації природних ресурсів і динаміці їх відтворення. 1. Кількість відновлюваних природних ресурсів (земля, ліс і т.д.) повинна принаймні не меншати протягом часу, тобто повинен бути забезпечений принаймні режим простого відтворення. 2. Максимально можливе сповільнення темпів вичерпання запасів невідновлюваних природних ресурсів (наприклад, корисних копалин) з перспективою в майбутньому їх заміни на інші нелімітовані види ресурсів. (Наприклад, часткова заміна нафти, газу, вугілля на альтернативні джерела енергії-сонячну, вітрову і пр.). 3. Можливість мінімізації відходів на основі впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих технологій. 4. Забруднення навколишнього середовища (як сумарне, так і по видах) в перспективі не повинне перевищувати його сучасний рівень. Можливість мінімізації забруднення до соціально і економічно прийняттого рівня ("нульового" забруднення чекати нереально). Ці чотири критерії (їх може бути і більше) повинні бути враховані в процесі розробки концепції стійкого розвитку.

Серед економічних показників ефективними критеріями сталого розвитку є зменшення природоємності економіки. Потрібно відмітити важливість зміни споживацької поведінки людей. Перехід до сталого розвитку передбачає обмеження потреб в товарах і послугах, на відміну від техногенного розвитку з його максимізацією споживання, подальшим розквітом суспільства [3].

Для більш детального аналізу стійкого розвитку використовуються поняття слабкої стійкості і сильної стійкості. Прихильники сильної стійкості займають жорстку, часто „анти-економічну” позицію з багатьох питань економічного розвитку: стабілізація або зменшення масштабів економіки, пріоритет прямого регулювання, жорстке обмеження споживання і т.д.

Прихильники слабкої стійкості віддають перевагу модифікованому економічному зростанню з урахуванням екологічного вимірювання економічних показників, широкому використанню еколого-економічних інструментів (плата за забруднення і т.д.), зміна споживацької поведінки і т.д. При всіх відмінностях позицій обидві вони протистоять техногенній концепції розвитку, яка базується на необмеженому розвитку вільного ринку, орієнтації на чисто економічне зростання, експлуатацію природних ресурсів, вірі в нескінченні можливості науково-технічного прогресу, максимізації споживання і т.д. [3].

Література: 1. Бадрак Д. Цілі та пріоритети сталого розвитку України // Бадрак Д., Шостак Л. Економіка України – 2001 – № 10. 2. Концепція розвитку санаторно-курортної сфери, туризму і відпочинку у Львівській області / Під ред. В.С. Кравціва. – Львів, 2000. 3. Гірусов Н. М. Екологія і економіка природокористування: Підручник / Під ред. Гірусов Н.-М.-1998.-321с.

*Пауло Жозе Мануель,
аспірант кафедри економіки підприємства Національного гірничого університету,
м. Дніпропетровськ, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГІРНИЧОДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Механізми регулювання розвитку підприємств гірничодобувної промисловості базуються на комплексному врахуванні особливостей різних внутрішніх та зовнішніх підсистем взаємодії підприємства з навколишнім та соціальним середовищем. Згідно принципів сталого розвитку підсистема підприємства доцільно об'єднати за такими основними напрямками, як економічний, соціальний та екологічний.

З метою наукового обґрунтування ефективності та дієвості регулюючих механізмів розвитку підприємства гірничодобувної промисловості проаналізуємо особливості поведінки складної соціально-економічної системи підприємства на прикладі її спрощених версій, якими виступають графічні моделі сталого розвитку.

На сьогоднішній день єдиним офіційним нормативним документом України, який визначає загальні основи державної політики сталого територіального розвитку, не враховуючи

нормативні акти, які стосуються регулювання сталого розвитку окремих міст та регіонів, є Постанова ВРУ «Про концепцію сталого розвитку населених пунктів» 1999 р. [1]. Разом з цим, за період незалежності України вченими та державними діячами було розроблено декілька концепцій [2-5,6] та стратегій [7-9] формування в Україні державної політики сталого розвитку. У цих роботах відсутні концептуальні протиріччя, а запропоновані механізми тільки доповнюють загальні організаційні основи сталого розвитку. Зокрема, науковою школою таких вчених, як В.П. Кухар, Б.В. Буркинський, М.А. Голубець, Б.М. Данилишин, Л.Г. Руденко, А.Г. Шапар [3, С.75] розроблено фундаментальні, теоретико-методологічні засади переходу України до сталого розвитку, який вбачається у збалансованості гуманістичного, соціального, економічного та екологічного розвитку; запропоновано понятійний апарат, який містить поняття екологічної безпеки, екологічної кризи, ризику, ємності території, граничного споживання природних ресурсів тощо; представлено чіткі етапи дій у природо-ресурсній, соціальній та економічній сферах, які дозволять закласти підвалини сталого розвитку в українській економіці; розроблено методичні підходи до обґрунтування стратегії сталого розвитку в умовах України. Концепції, запропоновані О.О. Векличем [6, С.13], Ю.І. Самойленком, С.І. Курикінім [5], В.І. Ландиком [2], адаптовані під вертикально-горизонтальну систему управління і являють собою деталізований план дій для нижчих щаблів управління з визначеними механізмами та поставленими у кількісному вимірі цілями. Сталий розвиток у регіональному аспекті доліджують представники Львівської школи регіоналістики: М.І. Долішній, С.М. Злупко, П.Ю. Беленький, М.А. Козоріз, В.С. Кравців, Л.Т. Шевчук, Я.О. Побурко [10]. Математичну формалізацію сталого розвитку України з представленням його у вигляді вектору у тривимірному просторі, визначення рівня гармонійності розвитку територій, розрахунок рівня сталості регіонів та України в цілому у порівнянні з країнами Європи представлено авторським колективом під керівництвом М.З. Згуровського у [11]. Як видно з проведеного аналізу теоретичні засади сталого розвитку досліджуються в контексті розвитку окремих територій, регіонів та країн. Натомість сталому розвитку окремих підприємств, особливо тих, що мають високий рівень інтеграції у екологічне та соціальне середовище, на нашу думку, уваги приділено не достатньо. Між тим підприємства гірничодобувної галузі за своїми виробничими процесами прямо втручаються та порушують екологічний баланс прилеглих територій. У більшості випадків гірничодобувні підприємства є місто утворюючими, тобто такими, на яких тримається соціальна інфраструктура цілих поселень та малих міст.

Таким чином, тема, обрана для досліджень, має велике значення для розвитку економіки України та інших країн світу, де вирішуються проблеми сталого господарювання підприємств добувних галузей. На наш погляд, існуючі концепції розвитку гірничодобувних підприємств з урахуванням принципів дружнього ставлення до навколишнього середовища мають чітко виражену екологічну спрямованість та визначають основним критерієм політики господарювання процес збереження наявних природних ресурсів для наступних поколінь. Таким чином, трактування сутності поняття «сталий розвиток» в контексті гірничодобувних підприємств, побудова понятійної ієрархії, розробка графічних та математичних моделей сталого розвитку підприємств, пошук нових внутрішніх механізмів управління мають певний екологічний акцент ті більше спрямовані на забезпечення ефективного природокористування.

Екологічний акцент у розумінні сталого розвитку підприємств також проявляється у вирішуваних науковцями завданнях, які полягають в обґрунтуванні способів своєчасного та комплексного відтворення природних ресурсів, що використовуються у виробничих процесах, оцінці та управлінні станом екології на прилеглий до підприємства території, формуванні податково-кредитної екологічної політики, створенні ефективної екологічної інфраструктури у системі підприємства тощо.

Водночас розвиток гірничодобувних підприємств не може вважатися сталим, якщо при дотриманні вимог здійснення виробництва у межах екологічної ємності залишається незадовільним рівень соціальних стандартів, при якому спостерігається скорочення населення прилеглої до підприємства території та погіршення морального стану мешканців-працівників підприємства та членів їх сімей. Тобто під загрозою опиняється власне існування на даній території майбутніх поколінь, для яких сьогодні слід зберігати наявні природні ресурси і які продовжуватимуть традиції сталого розвитку підприємства та прилеглої території у майбутньому. Не зважаючи на очевидний вплив фактору соціального благополуччя мешканців

моно міст, які працюють на гірничодобувному підприємстві на сталий розвиток останнього, на нашу думку, цьому аспекту приділено не достатньо уваги під час формування економічної політики та розробки механізмів управління діяльністю підприємства.

Наприклад, результати фундаментального дослідження з основ сталого розвитку регіонів України, представлені у [11, С.108-109], стосуються тільки територіального розвитку та потребують відповідної адаптації до практичної площини функціонування гірничодобувного підприємства. Проаналізовані параметри соціальної складової регіонального розвитку та отримані на цій основі інтегральні індикатори соціально-інституціонального виміру повинні бути враховані у конкретних інструментах та важелях соціально-економічної регіональної політики, а також політики підприємства. Поряд з різноманітним форм та методів регулювання економіко-екологічного регіонального балансу, засоби соціально-економічної гармонізації взаємодії підприємства з оточуючим середовищем, у т.ч. соціальним, залишаються не достатньо дослідженими та потребують подальшого розвитку. Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити наступний висновок. Сталий розвиток потребує розробки концептуальних теоретичних засад для окремих підприємств. Це дозволить оцінити внесок кожного господарчого суб'єкту у сталий розвиток території в цілому. Також забезпечення сталого розвитку гірничодобувних підприємств повинно відбуватися з урахуванням соціальної складової.

Література: 1. Постанова ВРУ «Про концепцію сталого розвитку населених пунктів» від 24.12.1999 № 1359-XIV // Електронний ресурс. – [Режим доступу] : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1359-14> 2. Проект Постанови ВРУ «Про концепцію переходу України до сталого розвитку» від 24.12.1999 № 1359-XIV // Електронний ресурс. – [Режим доступу] : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2004_07_02/DD4FP00A.html 3. На меті – сталий розвиток України // Вісник НАН України. – 2007. - №2. – С. 14 – 44. 4. Проект Концепції сталого розвитку України, розроблений під науковим керівництвом С.І. Дорогунцова та В.Я. Шевчука. - К., 1997. 5. Проект Концепції переходу України до сталого розвитку, розроблений під керівництвом Ю.І. Самойленка та С.І. Курикіна, внесений на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України Ю.І. Самойленком, В.Б. Хазаном. -19.12.01, реєстр № 3234-1. 6. Веклич О.О. Пропозиція щодо концептуального забезпечення майбутнього проекту Стратегії переходу України до сталого розвитку / О.О. Веклич // Електронний ресурс. – [Режим доступу] : <http://www.scribd.com/doc/43783048/Веклич-О-О> 7. Проект Закону України «Про стратегію сталого розвитку України», розроблений Міністерством охорони навколишнього природного середовища України. - К., 2004. 8. Стратегічні напрями переходу України на засади сталого розвитку в контексті її інтеграції до Європейського співтовариства / За ред. Е.В. Собоновича. - К.: Салютис, 2005. - 44 с. 9. Методические подходы к выбору стратегии устойчивого развития территории / Под ред. А.Г. Шапаря. - Днепропетровск: Институт проблем природопользования и экологии НАН Украины. - 1996. - Т. 1. - 162 с.; Т. 2. - 82 с. 10. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі 20 – 21 століть: нові пріоритети / М.І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 520 с. 11. Аналіз сталого розвитку - глобальний і регіональний контексти : моногр. / Міжнар. рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук. кер. М. З. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2010. – Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку. -368 с.

Петрук М.О.,

*ст. викладач кафедри управління освітою РОППО,
м. Рівне, Україна*

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційна діяльність є одним із головних інструментів забезпечення конкурентоздатності національних економік і окремих підприємств, а її ефективність підтверджена досвідом економічно розвинених країн. Інноваційна політика спрямована на максимальне задоволення безмежних потреб в умовах обмеженості ресурсів економіки. Екологічні проблеми стоять досить гостро та в багатьох країнах досягають рівня соціально-економічних, що диктує необхідність екологізації інноваційної діяльності.

Сьогодні досягнення значних темпів економічного зростання неможливе без впровадження в економічну діяльність результатів наукових досліджень, які б сприяли зростанню добробуту та збалансованому економічному, соціально-культурному та екологічному розвитку суспільства [4, с.326]. Отже, інноваційна політика повинна стимулювати дотримання екологічних вимог, нормативів та зниження техногенного навантаження на довкілля.